

Bahá'í konzultace, její zdroje, aspekty a aplikace v praxi

Kristýna Gallasová Pilecká

Bahá'í consultation, its sources, aspects and practical application: In this contribution, I am going to focus on the most important aspects of the Bahá'í consultation method which is regarded as both theological and administrative tool within the Bahá'í Faith (religion). The paper aims to clarify the application of the Bahá'í consultation method to local, national and international levels, and I am going to emphasize how it is embedded in the Bahá'í authoritative texts which are considered the principal and authoritative source of Bahá'í administration. I am going to present a practical application of Bahá'í consultation within the Bahá'í administration with regard to the possibility of comparing the principle of consultation with the Global Ethic Project.

Proč právě konzultace a proč vůbec Bahá'í konzultace, která se zdá být jakýmsi cizorodým tělesem na půdě biblické hermeneutiky či křesťanské teologie? Konzultace souvisí s dialogem, a to zejména s mezináboženským dialogem, k němuž Bahá'í náboženství už svým sebedefinováním tíhne. Rozměr Bahá'í konzultace je v porovnání s dialogem specifičtější a v zásadě má konkrétněji vymezen předmět konzultování. V rámci Bahá'í náboženství je tímto předmětem vždy konkrétní záležitost Bahá'í správy a víry.

Bahá'í konzultace však dává prostor k diskuzi, a to nejenom v rámci svého vlastního náboženství, ale i mimo tento rámec. Její intencí je jednak nalezení konsensu uvnitř svého vlastního náboženského prostoru, ale způsobem vedení dialogů a konzultací otevírá nové horizonty chápání partnerských náboženství, vůči nimž se sice vymezuje, ale nikoli vyčleňuje. Bahá'í náboženství zve k sebereflexi partnerská náboženství tím, že prezentuje specifický pohled na fenomén zvaný náboženství a nabízí specifickou formu dělby moci realizované ve svém vlastním náboženství. Tímto nastavuje kritické zrcadlo křesťanským církvím s jejich strukturou vedení a systémem dogmat, která mnohdy nemají přímou oporu v Písmu svatém, její kritické, nikoli agresivní, zrcadlo je zrovna tak nastaveno jak sunnitiskému, tak šiitskému islámu, ale i jiným náboženským i nenáboženským institucím, jak dokládají např. i Bahá'u'lláhovy dopisy adresované zástup-

cům světových náboženství a vládcům.¹ V neposlední řadě otevírá Bahá'í metoda konzultace, ale i celý komplex Bahá'í víry další pole otázek týkajících se biblické hermeneutiky. Není však předmětem tohoto příspěvku podat vyčerpávající vysvětlení s oprávněnými argumenty tak širokého tématu jakým je fenomén Bahá'í náboženství.

Následující příspěvek si klade za cíl ozřejmit povahu a význam Bahá'í konzultace jakožto klíčového principu při realizování Bahá'í vize světového míru. Z příspěvku by mělo být alespoň rámcově zřejmé, v čem spočívá ono specifikum Bahá'í konzultace, ale i Bahá'í náboženství jako komplexu víry, zákonů a principů, které se v jistém ohledu podobají principům demokratických zřízení světa, byť, jak Shoghi Effendi poznamenává, žádná z vlád a principů nejsou ztotožnitelné s Bahá'í zřízením.²

Žádná forma demokratické vlády; žádný systém autokracie nebo diktátorství, monarchistický nebo republikánský; žádná přechodná soustava čistě aristokratického řádu; dokonce ani žádný z uznávaných typů teokracie, ať v židovském společenství, nebo v různých křesťanských církevních organizacích nebo islámském imamátu či kalifátu – žádný z nich nemůže být ztotožněn nebo o něm nemůže být řečeno, že je v souladu se Správním řádem, který vytvořila mistrovská ruka jeho dokonalého Architekta.³

Specifikum Bahá'í administrativních postupů a celkového systému správy má svou oporu v „Božím“ slově, svůj původ tedy odvozuje ze zjevení, což je podstatný moment znatelný v celém komplexu zvaném Bahá'í náboženství nebo též víra.

Bahá'í konzultace se tak odehrává pod zorným úhlem toho, co by Starý zákon nazval Bázní Hospodinovou, ta je totiž počátkem poznání (Př 1,7). V těchto intencích se pohybuje i Bahá'í přístup, který je přesvědčen o in-spirované povaze každé Bahá'í konzultace.

Před vlastním posouzením fenoménu konzultace uvádím stručný přehled základních biografických údajů a momentů v dějinách Bahá'í náboženství s příslušnými odkazy na literaturu pojednávající o dějinách Bahá'í náboženství.

¹ *Die Verkündigung Bahá'u'lláhs: an die Könige und Herrscher der Welt*, Frankfurt am Main: Bahá'í Verlag, 1967.

² Viz např. Kolstoe, J. E., *Consultation: a Universal Lamp of Guidance*, Oxford: Georg Ronald, 1985, s. 44. „The principles establishing the institution of the Spiritual Assembly come from the Supreme Manifestation of God Himself. This towering institution has no counterpart in any existing system of governance. It has simple lines of communication and sound structure; however, it cannot function properly unless there is a spiritual atmosphere and commitment. In the words of the Guardian, it serves only as an instrument to facilitate the spirit of the Faith out into the world“

³ Shoghi Effendi, *Bahá'u'lláhův světový řád*, Praha: Bahá'í nakl., 2008, s. 182.

Bahá'í náboženství nebo též víra je stále v českém prostředí určitou neznámou, a to nejenom na poli současného bádání v oblasti religionistiky a teologie. Počet věřících, kteří se hlásí k této víře, se v Česku pohybuje kolem 300 registrovaných věřících,⁴ počet věřících ve světě se pohybuje kolem 5 miliónů.⁵

Bahá'í náboženství vyrostlo z víry v příchod nového proroka (Projevu, Manifestace Boha), kterého v polovině 19. stol. v Íránu předpověděl Báb. Báb, vlastním jménem Siyyid 'Alí-Muhammad Shirází (1819–1850), prohlásil v r. 1844 v Shírázu, že on je tím přislíbeným, kterého očekávali šiité jakožto „Mahdiho“ nebo též Al-Qá'ima – tj. dvanáctého imáma. Báb rovněž zvěstoval příchod někoho většího, než je on sám, jehož posláním bude otevřít éru spravedlnosti a míru, která bude představovat nový cyklus v náboženské historii lidstva. Obě dvě náboženství byla „trnem v oku“ především pro šiitské duchovenstvo, které je považovalo a dodnes považuje za kacírská hnutí. Tento postoj se v průběhu dějin nijak zásadně nezměnil, řada Bahá'í věřících je v Íránu tvrdě perzekuována nebo přinejmenším znevýhodňována.

Oním prorokem nového světového cyklu v dějinách Božího zjevení byl Bahá'u'lláh, vlastním jménem Mírzá Husayn-Ali (1817–1892), jehož zjevené a zapsané texty jsou považovány Bahá'í věřícími za svaté texty Bahá'í Víry. 'Abdu'l-Bahá, nejstarší Bahá'u'lláhův syn, byl Bahá'u'lláhem jmenován jako právoplatný vykladač a vysvětlovatel jeho zjevených textů. Třetí autoritativní postavou Bahá'í náboženství je Shoghi Effendi, kterému náleží úloha „strážce víry“, tedy vysvětloatele Bahá'í víry. Funkce strážcovství víry vyplývá z Bahá'u'lláhovy Nejsvětější knihy (Kitáb-i-Aqdas) a formálně byla ustavena v 'Abdu'l-Baháově „Poslední vůli“.⁶ Bahá'í autoritativní texty zahrnují texty Bába, Bahá'u'lláha, 'Abdu'l-Baháa, Shoghiho Effendiho a Světového domu spravedlnosti. Dílo Bába a Bahá'u'lláha bylo napsáno v perštině nebo v arabštině. Řada z děl byla přeložena do angličtiny, a to oprávněným „strážcem víry“, tj. Shoghim Effendim.

⁴ Tento údaj o počtu Bahá'í věřících v Praze uvádí sami věřící a byl mi rovněž potvrzen tajemníkem Místní duchovní rady Petrem Boháčem v Praze (viz <http://www.bahai.cz/>).

⁵ Viz <http://www.bahai.us/news/bahai-statistics/>. Německý religionista Manfred Hutter uvádí číslo 6 Milionů. In: Hutter M, *Handbuch Bahá'í: Geschichte-Theologie-Gesellschaftsbezug*, Stuttgart: Kohlhammer, 2009, s. 9.

⁶ 'Abdu'l-Bahá, *Poslední vůle 'Abdu'l-Baháa*, in: Erfán – Bahá'í vyhledávací knihovna [online]. [cit. 2013-22-07]. Dostupné na internetu: <<http://www.erfan.cz/cz/view.php?cisloknihy=2005071604&rstext=all-phpRS-all>>.

Bahá'í náboženství přestává být definováno jako odnož či sekta Islámu, ukazuje se, že takové hodnocení je zavádějící a nepřesné, namísto toho je řazeno k samostatným světovým náboženstvím.⁷

Zdroje Bahá'í konzultace a její místo v rámci konceptu kontinuity Božího zjevení

Konzultace jako náboženská povinnost, zakotvená v Bahá'u'lláhových textech a dále konkretizována v autoritativních Bahá'í textech, disponuje již svým původem duchovním aspektem a stává se fundamentem Bahá'í společenství. Požadavek konzultace, samotným Bahá'u'lláhem povýšený na náboženský princip, je zakotven v jeho zjevených textech a dále rozveden a konkretizován v textech 'Abdu'l-Bahá a Shoghiho Effendiho a následně Světového domu spravedlnosti, kterému náleží status nejvyššího legislativního orgánu v celé Bahá'í správě. Bahá'u'lláhovy výzvy k realizování konzultace v rámci Bahá'í společenství korespondují s jeho výroky o jednotě Boha jeho proroků a následně i o jednotě lidského rodu („Jste všichni plody jediného stromu a listy jedné větve“)⁸. V *Kitáb-i-Aqdas* (Nejsvětější knize)⁹ nazývá Bahá'u'lláh konzultaci světlem, vedle světla milosrdenství.¹⁰

⁷ Viz např. Hutter, Manfred, *Handbuch Bahá'í: Geschichte-Theologie-Gesellschaftsbezug*, s. 9–15; viz např. McMullen, Michael, „The Religious Construction of a Global Identity. An Ethnographic Look at the Atlanta Bahá'í Community“, in: *Contemporary American Religion: an Ethnographic Reader*, Penny Edgell Becker – Nancy L. Eisland, Altamira 1997, s. 221–243; Kuschel, K. J. – Micksh, J., *Abrahamische Ökumene: Dialog und Kooperation*, Frankfurt am Main: Lembeck, 2011, s. 38–40; Moghaddam F. M., *Die Verbindlichkeitsbe-gründung der Bahá'í-Ethik. Ihr theologischer Hintergrund im Schrifttum Bahá'u'lláhs unter besonderer Berücksichtigung des Kitáb-i-Aqdas*, Frankfurt am Main: Peter Lang, 2000; Partridge, Ch. (ed.), *Encyclopædia of New Religions. New Religious Movements, Sects and Alternative Spiritualities*, Oxford University Press 2004.

⁸ *Bahá'u'lláhovy Desky zjevené po Kitáb-i-Aqdas*, 8 Išráqát (Nádhera), Mladá Boleslav: Bahá'í nakl., 2001, s. 109.

⁹ *Kitáb-i-Aqdas* – Nejsvětější kniha Bahá'í Víry byla zjevena Bahá'u'lláhem, vlastním jménem Mirza Husayn-'Alí, kolem roku 1873 v Akká v Izraeli. Na rozdíl od biblických textů byla *Knihou Kitáb-i-Aqdas* zapisována a autorizována v čase zjevování. Zjeveným i zapsaným jazykem je arabština, anglický překlad provedl právoplatný „Strážce Víry“, tj. Shoghi Effendi.

¹⁰ „...The heaven of divine wisdom is illumined with the two lunaries of consultation and compassion.“ (Bahá'u'lláh, *Tablets of Bahá'u'lláh revealed after the Kitáb-i-Aqdas*, s. 126) cit. z *Lights of Guidance: A Bahá'í Reference File*, National Spiritual Assembly of the Bahá'ís of Ecuador, 1997⁵, viz XI. Consultation, odstavec 578, s. 176. „Der Himmel göttlicher Weisheit wird von zwei Leuchten erhellt: Beratung und Barmherzigkeit...“ Udo Schaefer cituje Bahá'u'lláha, a sice Botschaften 8: 55; 11: 16; 17: 14, in: Schaefer, Udo, *Grundlagen der Gemeindeordnung der Bahá'í*, Hofheim: Bahá'í-Verlag, 2003, poznámka pod čarou 549, s. 205.

Bahá'u'lláh vyzývá k společné poradě v záležitostech, které souvisí s Bahá'í administrativou, ale i ve věcech, které se týkají osobní sféry každého Bahá'í věřícího.¹¹ Konkrétní aspekty Bahá'í konzultace definoval Bahá'u'lláhův syn 'Abdu'l-Bahá.¹² Instruktivním zdrojem Bahá'í konzultace je rovněž text „Bahá'í Administration“,¹³ který obsahuje jak texty 'Abdu'l-Baháa, tak texty jeho vnuka Shoghiho Effendiho. Doporučeníhodná je kniha „Lights of Guidance: a Bahá'í Reference File“, která předkládá úryvky z originálních textů autoritativních postav Bahá'í náboženství. Jedna z částí knihy je věnována právě tématu Bahá'í konzultace.¹⁴

Význam a způsob, jak přistupovat ke konzultaci, vysvětlil 'Abdu'l-Bahá např. v jedné ze svých přednášek z r. 1912 v Chicagu.¹⁵ Za zdroj konkrétních instrukcí a důrazů při uplatňování konzultace v jednotlivých duchovních radách jsou považovány dokumenty pocházející z pera Shoghiho Effendiho. Shoghi Effendi v nich cituje 'Abdu'l-Baháa, který pojednával o podmínkách konzultace v řadě svých textů, přednášek, dopisů. Jedná se např. o texty zařazené do textu „Bahá'í Administration“ či „Unfolding Destiny“.¹⁶ Z textů vyplývá několik zásadních aspektů a zároveň i směrnic pro provádění konzultace. Jednou ze zásad je „čistota motivů“,¹⁷ která spočívá v jasnosti a nezkorumpovatelnosti. Žádoucí je také určitá sensitivity vůči názorům druhých, která se osvědčuje tím, že je člověk schopen sdílet názory a výkony druhých, dalším aspektem je pak „Radiance of spirit“, což lze chápat jako projevení určité míry sdílnosti a radosti v rámci konzultování určitého problému, odpoutání se od všeho, co by nesouviselo s Bohem („Detachment from all else save God“). Odpoutáním se nemíní indiference, ale spíše určitá nezájatost, nestranníckost a velká míra objektivnosti, vzdání se lpění na vlastních preferencích, lidskost, trpělivost, vědomí služebného postavení. Jeden z klíčových a zřejmě nejvíce obtížných požadavků spočívá ve vybalancování vlastních zájmů a názorů s názory ostatních, k nimž je třeba se stavět s otevřenou účastí.

¹¹ Bahá'u'lláh, *Kitáb-i-Aqdas: Najsvětější kniha*, odstavec 30, s. 36, Trenčín: Svetlana, 2004. Dostupné též z: <http://reference.bahai.org/en/t/b/KA/ka-4.html#gr30>.

¹² *Zásady Bahá'í správy*, Mladá Boleslav: Bahá'í nakl., 1998, s. 60–61.

¹³ Shoghi Effendi, *Bahá'í Administration*, Wilmette: Bahá'í Publishing Trust, 1974. Dostupné z: <http://bahai-library.com/shoghieffendi.bahai.administration#part1>.

¹⁴ *Lights of Guidance: a Bahá'í Reference File*, s. 557–592.

¹⁵ 'Abdu'l-Bahá, *The Promulgation of Universal Peace: 2 May 1912*. Talk at Hotel Plaza, Chicago, Illinois. US Bahá'í Publishing Trust, 1982, s. 72–73. Dostupné z: <http://reference.bahai.org/en/t/ab/PUP/pup-31.html.utf8?query=consultation&action=highlight#gr1>.

¹⁶ Kolstoe J. E., *Consultation: A Universal Lamp of Guidance*, Oxford: George Ronald, 1985, s. 14.

¹⁷ Kolstoe, *Consultation*, s. 15–16.

Stručně řečeno, schopnost naslouchat a reflektovat vyslechnuté má být v rovnováze s prosazováním vlastních názorů týkajících se konzultovaného problému. „They must in every matter search out the truth and not insist upon their own opinion, for stubbornness and persistence in one's views lead ultimately to discord and wrangling and the truth will remain hidden.“¹⁸

'Abdu'l-Baháovy připomínky k metodě konzultace jsou rovněž zakotveny v jeho textu „The Promulgation of Universal Peace“.¹⁹ 'Abdu'l-Bahá uvádí dvě hlavní podmínky, jejichž přítomnost je při každé konzultaci jistou nezbytností. Jednak má každý člen reflektovat skutečnost Boží jednoty, která je jakousi prerekvizitou konzultace a následně i celého systému Bahá'í správy. Tuto jednotu ilustruje 'Abdu'l-Bahá výrazy jako např. „...they are the waves of one sea, the drops of one river the star of one heaven, the flowers of one garden.“²⁰ Další podmínkou je to, co 'Abdu'l-Bahá nazývá jako obrácení pozornosti k „Kingdom on High“,²¹ a to prostřednictvím modlitby nebo studia. Bahá'í totiž věří v Božskou inspiraci, které se dostává těm, kteří konzultují. S duchovním rozměrem Bahá'í konzultace se snoubí i určitá míra výchovy a zušlechťování každého věřícího, neboť konzultace vyžaduje disciplínu, trpělivost, přizpůsobivost a toleranci. Bahá'í konzultace, jak Udo Schaefer připomíná, přispívá k „integraci věřících“,²² a to nejenom „ad intra“, ale i mimo rámec Bahá'í společenství.

Shoghi Effendi nazývá konzultaci věcí Boží („Cause of God“), jejíž intencí není diktát, ale pěstování společenství, a to v duchu bratrství a vědomí Ducha Božího jako pomocníka a udržovatele procesu konzultace, což mají brát v potaz ti, kteří konzultují. V rámci Bahá'í správy se jedná o zvolené členy Bahá'í institucí. K funkci a povinnostem zvolených členů místních a národních duchovních rad dále poznamenává:

...Their function is not to dictate, but to consult, and consult not only among themselves, but as much as possible with the friends whom they represent. They must regard themselves in no other light but that of chosen instruments for a more efficient and dignified presentation of the Cause of God. They should never be led to suppose that they are the central ornaments of the body of the Cause, intrinsically superior to others in capacity or merit, ad sole promoters of its teachings and principles...²³

¹⁸ Kolstoe, *Consultation*, s. 25.

¹⁹ Např. <http://www.bahairesearch.com/>.

²⁰ Kolstoe, *Consultation*, s. 19.

²¹ Kolstoe, *Consultation*, s. 21–22.

²² Schaefer, *Grundlagen der Gemeindeordnung der Bahá'í*, s. 208.

²³ *Lights of Guidance: A Bahá'í Reference File*, oddíl 117, s. 32.

Bahá'í konzultace souvisí s přesvědčením o jednotě náboženství (the oneness of religion) a kontinuitě Božího zjevování (progressive revelation). Klíčovým pojmem k pochopení povahy Božího zjevování je výraz „Manifestace“, který Bahá'í autoritativní texty připisují následujícím postavám světových náboženství: Abrahamovi, Mojžíšovi, Ježíšovi, Muhamadovi, Zarathustrovi, Křišnovi, Buddhovi, Bábovi a Bahá'u'lláhovi, zároveň Bahá'í víra akceptuje starozákonní proroky, zejména Izajáše, Ezechiela, Jeremiáše a je také cituje, případně se na ně odvolává, konkrétně na některá jimi zmíněná témata, z nichž vyvozuje příchod Bahá'u'lláha. Bahá'í teologie operuje s myšlenkou o jisté míře naplnění mesiášských představ v postavě Bahá'u'lláha, který platí za projev (manifestaci) Božího slova, obdobně jako výše zmíněné postavy od Abraháma až po Bahá'u'lláha, přičemž Bahá'u'lláh není poslední manifestací Boží, nelze ho chápat jako pečeť proroků. Bahá'u'lláhovy texty odkazují např. na knihu Izajáš, a to k oddílu, kde je řeč o „knížeti pokoje“ (Iz 9,5), která se prý týká Bahá'u'lláha. Ezechielovy zmínky (Ez 43,4) o Hospodinově Slávě odpovídají samotnému slovu Bahá'u'lláh, které znamená sláva Boží.

V Bahá'í textech se objevují rovněž narážky na vazbu mezi zoroastrismem a Bahá'u'lláhem, konkrétně mezi Bahá'u'lláhem a zoroastrijci očekávanou postavou zvanou Sháh-Bahrám.²⁴ Sám Bahá'u'lláh adresoval několik dopisů zoroastrijcům žijícím v Íránu,²⁵ v nichž odpovídá na jejich otázky týkajících se náboženství.²⁶ Německý religionista Manfred Hutter dokládá přijetí Bahá'í víry ze strany některých zoroastrijců,²⁷ o čemž pojednává rovněž text Christophera Bucka „Bahá'u'lláh as Zoroastrian saviour“.²⁸ Z povahy Bahá'í autoritativních textů vyplývá přesvědčení o totožnosti pravdy projevované všemi výše zmíněnými postavami. Jimi zvěstované poselství má jednak svůj zdroj v jednom Bohu a jednak je jeho intencí nastolování pokoje, míru ve světě. Boží pravda je neměnná, zatímco formy jejího zprostředkovávání prostřednictvím manifestací a následně pak jednotlivých náboženství jsou proměnné, jak ozřejmuje v několika textech

²⁴ Bahá'u'lláh, *Kitáb-i-Aqdas* (Najsvätejšia kniha), s. 234.

²⁵ V pol. 19. stol. žilo v Íránu přibližně 7 100 zoroastrijců, in: Hutter, *Handbuch Bahá'í: Geschichte-Theologie-Gesellschaftsbezug*, s. 204.

²⁶ Bahá'u'lláh, „Antworten auf Fragen von Mánikchí Sáhíb aus einer Tafel an Mírzá Abu'l-Fadl“, in: Bahá'u'lláh, *Das Tabernakel der Einheit: Bahá'u'lláhs Antwortschreiben an Mánikchí Sáhíb und andere Schriften*, Hofheim: Bahá'í Verlag, 2012, s. 23–62.

²⁷ Hutter, *Handbuch Bahá'í: Geschichte-Theologie-Gesellschaftsbezug*, s. 205.

²⁸ Buck, Ch., „Bahá'u'lláh as Zoroastrian Saviour“, in: *Bahá'í Studies Review* 8, London: Association for Bahá'í Studies English-Speaking Europe, 1998, s. 14–33, dostupné z: http://bahai-library.com/buck_bahauallah_zoroastrian_saviour.

'Abdu'l-Bahá. Jedná se např. úryvek z jeho přednášky přednesené v Paříži dne 10. 11. 1911:

Měli bychom se tudíž odpoutat od vnějších forem a náboženských obřadů. Musíme si uvědomit, že tyto formy a obřady, byť by byly sebekrásnější, jsou jenom šatem, jenž odívá vřelé srdce a živé údy Boží pravdy. Musíme zanechat tradičních předsudků, chceme-li dokázat nalézt pravdu v jádru všech náboženství.²⁹

Boží slovo je tedy, dle Bahá'í autoritativních textů, sdělováno postupně, v závislosti na mentálním a duchovním stavu lidstva. K duchovnímu růstu vždy přispívá Boží Manifestace, v tomto ohledu je míněn Bahá'u'lláh jakožto lékař diagnostikující porušený stav světa. Výrazem porušenosti je nejednota a veškeré destruktivní tendence probíhající ve světě. Bahá'í náboženství chápe jednotu jako hodnotu, která má být pěstována, přičemž zásadní metodou pěstování jednoty je metoda konzultace uplatňovaná jak v osobní, tak v institucionální rovině vztahů.

Bahá'í jsou přesvědčeni o průlomů nového paradigmatu,³⁰ který byl iniciován vystoupením Bába a na jehož poselství navázal Bahá'u'lláh. V rámci tohoto paradigmatu se postupně realizuje mírová vize, jejíž základna je náboženská, respektive založená na přesvědčení o kontinuitě Božího zjevení se v dějinách lidstva a podepřena zjevenými texty Bahá'u'lláha, texty 'Abdu'l-Baháa, Shoghi Effendiho a Světového domu spravedlnosti. Kontinuita Božího zjevení jde pak ruku v ruce s postupným vychováváním lidského rodu Božími proroky, respektive Manifestacemi. V Bahá'í cyklu čili v cyklu „univerzálním“, který vystřídal cyklus adamovský, se pak lidstvo dostalo do stádia nabývání zralosti k pochopení toho, co to znamená jednotu Boží, jednotu Božích proroků a jednotu lidského rodu. Bahá'u'lláh je tím, kdo otevírá cyklus nový, a sice „Universal Cycle“,³¹ jehož výrazem bude „the Most Great Peace ... the Most Great Justice, ... a new World Order“.³²

²⁹ 'Abdu'l-Bahá, *Pařížské promluvy: 'Abdu'l-Baháovy přednášky z roku 1911*, Praha: Bahá'í nakl., 2011, s. 123.

³⁰ Srov. Schaefer, Udo, *Heilsgeschichte und Paradigmenwechsel: zwei Beiträge zur Bahá'í-Theologie*, Hofheim: Bahá'í-Verlag, 2002.

³¹ Viz Taherzadeh, Adib, *The Revelation of Bahá'u'lláh*, Oxford: Ronald, 1974, s. 304.

³² Tamtéž.

Principy konzultace s ohledem na její uplatnění v Bahá'í správě

Efektivita konzultace spočívá v určitém duchovním náboji, ale i v tom, že konstruuje administrativní pořádek Bahá'í společnosti, které má pevnou strukturu. Současná Bahá'í správa představuje vzor nového světového pořádku.³³ Bahá'í správní řád stojí na principu subsidiarity při zachování dvou zásadních úloh, k nimž náleží 1. misijní úkol, 2. konsolidace víry.³⁴ Členové Bahá'í institucí (místní, národní rady a Světový dům spravedlnosti) nesmí vystupovat v roli nadřazené autority, jejich úloha se týká konzultování předložených problémů a nalézání řešení, přičemž platnost řešení vyplývá z konsensu všech zúčastněných stran v procesu konzultace. Jednotlivci nemají žádnou zákonodárnu, správní ani soudní moc. „V žádné sféře Bahá'í správy, ať už místní, národní nebo mezinárodní, nemůže existovat konflikt pravomocí, ani dualita v žádné formě a za žádných okolností.“³⁵

Garantem všeobecného blaha tak není jednotlivec, ani panovník či instituce. Všeobecné blaho vyplývá ze součinnosti institucí a jednotlivců, přičemž vazebným prvkem této součinnosti je již zmíněný proces konzultace. Moc je tak rozprostraněna mezi ty, kteří konzultují. Ve správním systému Bahá'í náboženství to znamená, že nikdo ze zvolených zástupců nesmí mít vyšší či menší autoritu při nalézání řešení. Metodou konzultace se má zabránit korupci a stranické politice,³⁶ což nevylučuje střet zájmů a názorové neshody. V Bahá'í správě je moc delegována zdola, od nejnižších institucionálních složek po ty nejvyšší, přičemž zastřešující mocí je Slovo Boží zjevené v Bahá'í svatých spisech, které platí za korektiv nejenom v institucionální sféře, ale i v životě jednotlivce. Bahá'í věřící se nedělí na klérus a laiky, jak je tomu v římskokatolické církvi.³⁷ Veškeré rozhodující pravomoci přísluší demokraticky zvoleným zástupcům, k jejichž pravomoci patří moc soudní. Moc soudní však vykonává zvolený sbor zástupců, nikoli

³³ Srov. Bahá'u'lláh, *Kitáb-i-Aqdas* (Najsvätejšia kniha), Trenčín: Svetlana, 2004, s. 248.

³⁴ Viz *Universal House of Justice 28. 12. 2010*. Shoghi Effendi uvádí, že Bahá'í správní aparát slouží dvojímú záměru: „měl by usilovat o stálé a postupné šíření Věci způsobem, který je současně otevřený, důkladný a univerzální, měl by zajistit vnitřní konsolidaci již vykonané práce. Měl by jednak poskytnout impuls, jehož prostřednictvím se dynamické síly skryté ve Věře mohou rozvíjet, krystalizovat a utvářet životy a chování lidí, a také sloužit jako prostředek k výměně myšlenek a ke koordinování aktivit v rámci rozmanitých prvků, které tvoří Bahá'í společnost.“, vydala Národní duchovní rada Bahá'í České republiky, březen 2011, s. 20.

³⁵ Taherzadeh, A., *Důvěrníci Milosrdného*, s. 34.

³⁶ Kolstoe, *Consultation*, s. 8.

³⁷ Schafer, *Grundlagen der Gemeindeordnung der Bahá'í*, s. 136.

jednotlivci. Nejvyšším nositelem soudní moci je pak Světový dům spravedlnosti.³⁸

Bahá'í věřícím přísluší plná svoboda stran učení víry, a to z důvodu neexistující diference na klérus a lid. Hlásání Slova Božího není v Bahá'í náboženství vázáno na konkrétní úřad, ani nepodléhá speciálnímu udělení pověření pro takovýto výkon.³⁹ Bahá'í náboženství rovněž nemá institut kněžství. Udo Schaefer, odborník na problematiku Bahá'í víry, zve společenství Bahá'í věřících Božím lidem („Gottesvolk“)⁴⁰, a to s odkazem na autoritativní Bahá'í texty. Takovéto označení je identické s označením „lid (nové) smlouvy“ – pneumatické společenství, jehož zdrojem je víra ve zjevené Bahá'u'lláhovy texty, rámcem pak právní zásady, které každý Bahá'í věřící akceptuje a spolupodílí se na jejich konkretizování a uvádění v praxi, a to právě prostřednictvím duchovních rad, na úrovni místních, národních a světové (tj. Světový dům spravedlnosti).

Všechny Bahá'í duchovní rady, včetně Světového domu spravedlnosti, se řídí principy zakotvenými v 'Abdu'l-Baháově Poslední vůli a v Bahá'u'lláhových deskách, orientují se rovněž podle nařízení zjevených Bahá'u'lláhem v Kitáb-i Aqdas,⁴¹ a platí tak za „Bohem ustanovené instituce, jejichž posvátná povaha a všeobecná účinnost může být dokázána pouze duchem, kterého šíří, a prací, kterou skutečně vykonávají.“⁴² Bahá'í instituce jsou považovány za božské svým původem, jejich společný záměr se realizuje tím, že se vzájemně doplňují, každé však přísluší konkrétní pravomoci a funkce, které nesmí podkopávat pravomoci a funkce jiné Bahá'í instituce. Bahá'í instituce mají tedy určitou míru autonomie. Zvláštním rysem Bahá'í institucí je skutečnost, že zvolení členové nejsou zodpovědní vůči těm, které zastupují.⁴³ Mají především následovat „ve zbožném postoji příkazy a podněty svého vlastního svědomí.“⁴⁴ Základní orientací takového postoje je totiž Bahá'u'lláhův výrok „Bůh jim vskutku vnukne, cokoli si přeje.“⁴⁵ Kontrola zneužití moci vyplývá už ze samotného postavení jednotlivce, který zastává určitou funkci v Bahá'í správě.⁴⁶ Zvolení členové duchovních rad (voleni jsou na dobu jednoho roku v době svátku

³⁸ Tamtéž, s. 141.

³⁹ Tamtéž, s. 144–146.

⁴⁰ Tamtéž, s. 138.

⁴¹ Srov. Shoghi Effendi, *Bahá'u'lláhův světový řád*, s. 20–22.

⁴² Shoghi Effendi, *Bahá'u'lláhův světový řád*, s. 24.

⁴³ Tamtéž, s. 183.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Srov. Towfigh, E. V., *Die rechtliche Verfassung von Religionsgemeinschaften: eine Untersuchung am Beispiel der Bahá'í*, Tübingen: Mohr Siebeck, 2006, s. 85.

zvaný Ridván)⁴⁷ či jiných Bahá'í institucí mají rozhodovací moc, nikoli však jako jednotlivci, ale jediné jako skupina, rozhodnutí pak vyplývá ze společné porady čili konzultace. Ještě před ustavením Světového domu spravedlnosti platily Národní duchovní rady za „hlavu“ správního systému a místním duchovním radám, rozličného charakteru podle potřeb daného společenství a možnostem konkrétního státu, náležel úkol spolupracovat s Národní duchovní radou, a to v součinnosti s pomocnými sbory poradců a s individuálními věřícími. Poté, co byl ustanoven Světový dům spravedlnosti (1963) a zvoleni jeho členové, získala Bahá'í správa jasnou strukturou, která platí dodnes. Světový dům spravedlnosti se sídlem v Haifě je v první řadě zákonodárným orgánem, má oprávnění uvádět v platnost náboženské právo, které nesmí být v rozporu se zjeveným Bahá'í Písmem. Byť Světovému domu spravedlnosti přísluší jak zákonodárná, výkonná i soudní moc, není ztotožnitelný s funkcí papeže, neplní roli jakéhosi „náměstka Božího“, není srovnatelný s žádnou z dosud existujících institucí, jak uvádí Shoghi Effendi a zdůrazňuje např. U. Schaefer ve své disertační práci,⁴⁸ v podobném duchu se nese i práce E. V. Towfigha.⁴⁹

Všechny administrativní orgány Bahá'í správy plní kromě posilování ve víře, učení, apod. určitou misijní funkci. Jejich funkci vystihuje např. úryvek dopisu z r. 1932, který byl v zastoupení Shoghiho Effendiho adresován Bahá'í věřícím: „the best Assembly is the one that capitalizes the talents of all the members of the group and keeps them busy in some form of active participation in serving the Cause and spreading the Message.“⁵⁰

Konzultace anticipuje jistou míru duchovní zralosti a ochoty vzdát se lpění na vlastním egu. Proces konzultace vyžaduje na jedné straně nestrannost, ale zaujetí pro spolupráci, na druhé straně se od každého vyžaduje samostatné uvažování⁵¹ každého konzultujícího, což je také jedna z náboženských povinností či doporučení zakotvených přímo v Bahá'u'lláhových zjevených textech. Nikdo nesmí ovlivňovat jednotlivce či skupiny a naopak. V podstatě lze konstatovat, že v procesu konzultace má platit jakási nemonopolní dělba moci, kdy moc není v rukou jednotlivce, ale je především výrazem daru „Ducha“ a je rozprostraněna mezi ty, kteří konzultují. Každá Bahá'í konzultace realizovaná v rámci Bahá'í

⁴⁷ *Zásady Bahá'í správy*, s. 58.

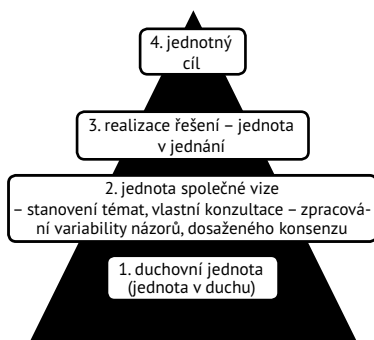
⁴⁸ Schaefer, *Grundlagen der Gemeindeordnung der Bahá'í*.

⁴⁹ Towfigh, *Die rechtliche Verfassung von Religionsgemeinschaften: eine Untersuchung am Beispiel der Bahá'í*.

⁵⁰ *Lights of Guidance* 131, s. 37.

⁵¹ Srov. *Bahá'u'lláhovy Desky zjevené po Kitáb-i-Aqdas*, Išráqát, s. 112. „Nechť se nikdo nespokojí pouze s tím, co uslyší, spíše se patří, aby každý hloubal nad tím, co tento Ukřivděný zjevil.“ („Ukřivděným“ se míní Bahá'u'lláh viz např. s. 113 v textu Išráqát).

duchovních rad začíná proto společnou modlitbou. Pro znázornění fázi procesů konzultace uvádím model, o němž pojednal Gunther Hübner během Bahá'í konference konané v r. 2012. Téma přednášky znělo: „Beratung zwischen Selbstverständnis und Missverständnis“.⁵² Jednoduchost znázorněného procesu konzultace neprobíhá v praxi tak jednoduše, jak by se mohlo na první pohled zdát, a to právě díky bodu 2), v němž dochází k názorovým střetům. Zde se pak osvědčuje skutečný respekt vůči názorům ostatních. Tabuizace určitých témat není žádoucí, neboť za důležitý aspekt Bahá'í procesu konzultace platí „kolektivní učení se“. V praxi to znamená, že i přes názorový nesoulad poskytuje Bahá'í konzultace prostor pro sebekritiku, rozšíření vlastního názorového **pole**.

Bahá'í model duchovní sounáležitosti a kooperace při nalézání pravdy – řešení zahrnuje následující stupně: 1) jednotu v Duchu, 2) jednotu ve společné vizi (společných vizích), 3) jednotu v jednání, 4) jednotný cíl. Kvalita konzultace a výsledného cíle odpovídá konstituci konkrétního společenství, jeho zralosti, emocionálnímu vyvážení, neboť jakkoli technicistně by mohl koncept Bahá'í konzultace vypadat, je zřejmé, že konzultující jsou vždy svým způsobem zatíženi svými osobními preferencemi, charakterovými rysy, kvalitou vzdělání, společenskou rolí atd. Příznačný je v tomto ohledu druhý aspekt konzultace definovaný jako „umění zvládat konflikty“ („die Kunst der Konfliktbewältigung“).⁵³ Rozličnost zájmů, přání, stanovisek vede ke střetu a napětí, a to nejenom na poli odborném, ale i v osobní

⁵² <http://vimeo.com/57718484>.

⁵³ *Zeit für Geist. Gedanken für eine friedliche Welt* Nr. 2/August 2006, Luxemburg: Bahá'í - Arbeitsgruppe „Gedanken für eine friedliche Welt“, s. 7; Schaefer, U. *Der Bahá'í in der modernen Welt: Strukturen eines neuen Glaubens*, Hofheim-Langenhain: Bahá'í-Verlag, 1978, s. 383.

sféře, např. v rodině. Bahá'í věřící proto kladou velký důraz na vzdělání a výchovu, ve smyslu rozvíjení duchovního potenciálu dětí a mládeže a rozvíjení metody konzultace ve všech sférách lidského života.

Bahá'í konzultace předpokládá dynamiku v jednání, překonání strachu z konfliktu, ochotu k oběti,⁵⁴ v tomto smyslu se jedná o oběť vlastních zájmů, egoismu, ochotu podstoupit transformaci vlastních myšlenkových postupů a statických postojů. Neznamená to, že by se člověk měl vzdát svých zásad, v situaci konzultace však musí připustit názory zúčastněných stran a zapracovat je do vlastních názorových postojů. Zásadním aspektem Bahá'í konzultace je nenásilné řešení konfliktů a nalézání pravdy. Konflikt pravomocí není možný, což vyplývá ze samotné dělby moci v Bahá'í správě, kde nikdo ze členů duchovních rad nemá pravomoc učinit rozhodující verdikt ve věci konzultovaného problému. Nezáleží na příslušné funkci toho či onoho Bahá'í věřícího, konečná řešení jsou vždy výsledkem společného – kolektivního usnesení se. Může však docházet ke střetům či napětím vyplývajících z osobních nesympatií. Konzultace tak může být vedena v duchu nežádoucího emocionálně vypjatého atmosféry. Je však na soudržnosti konzultujících členů, aby zpracovávali, nikoli vytěsňovali dané spory, a to s vědomím duchovního zázemí jakožto báze celého komplexu zvaného Bahá'í náboženství či víra. Časový aspekt má rovněž nezanedbatelnou roli při uplatňování metody konzultace, jinou kvalitu vykazuje Bahá'í společenství v Americe než v Evropě. Ve fázi zrodu je např. Bahá'í společenství v Praze, které je v zásadě malé a s metodou konzultace se teprve učí zacházet.

Teoreticky načrtnuté postupy při konzultování rozhodně nevedou k bezproblémovému průběhu samotného procesu konzultace. Záleží na konkrétní skupině těch, kteří konzultují, na jejich soudržnosti, otevřenosti v projevování vlastních názorů, doporučení, návrhů atd. Konzultace vyžaduje v mnoha případech velkou dávku tolerance, vyloučení egoistických zájmů a prosazování sebe sama na úkor ostatních, kteří konzultují. Světový dům spravedlnosti, jehož texty platí za autoritativní, uvádí: „Consultation is no easy skill to learn, requiring as it does the subjugation of all egotism and unruly passions, the cultivation of frankness and freedom of thought as well as courtesy, openness of mind, and wholehearted acquiescence in a majority decision.“⁵⁵

⁵⁴ Küng, H. – Kuschel, K.-J., *Prohlášení ke světovému étosu. Deklarace Parlamentu světových náboženství*, Brno: CDK, 1997, s. 27.

⁵⁵ Kolstoe, *Consultation*, s. 10.

Účel konzultace

Konzultace, vedle podporování jednoty, lásky a harmonie,⁵⁶ slouží dvěma cílům: nalezení pravdy, překonání (zpracování) konfliktů, a to při vědomí duchovní pomoci, která je bází a zdrojem hledané pravdy. Bahá'í věřící chápou ono nalézání pravdy jako akt kolektivního snažení, při němž dochází ke konkretizování nalézané pravdy jakožto komplexu vzájemných součinností lidských charismat. Bahá'í společenství jako pneumatický organismus je strukturováno tak, aby splňovalo především služebnou, nikoli mocenskou funkci. Jeho soudržnost závisí od součinnosti členů a grémií, skupin. Dosažení konsensu ve věci hledání řešení chápou Bahá'í věřící jako „nalezení pravdy“, v němž jde vskutku o „hledání“,⁵⁷ a to za pomoci Božské inspirace v součinnosti s dodržováním zásad konzultace. „Each person's contribution is then like a light aimed on the question from a different angle. Then, under the illumination of consultation, improved understanding emerges, the truth is found and the best course of action can be worked out.“⁵⁸

Hledaná rozhodnutí (pravdu) lze přirovnat k „jiskře“. Jiskra pravdy („spark of truth“) se objeví jedině v setkávání rozličných a někdy i diametrálně odlišných názorů. „The thing to be remembered is that it is the opinions, not the people or personalities, which must clash. Another point is to look at the spark, not the clash. Opinions must be stated strongly enough, but kindly, so that they can clash with another opinion.“⁵⁹

Konečné rozhodnutí má být realizovatelné, nesmí být v rozporu se samotnými Bahá'í zákony zakotvenými ve zjevených textech Bahá'u'lláha ani se schopností chápat příslušné rozhodnutí ze strany těch, kteří k rozhodnutí došli. Výsledek konzultace se přijímá hlasováním, kdy v ideálním případě je výsledek hlasování jednohlasný nebo získá většinu hlasů.

Konečné rozhodnutí Bahá'í konzultace může mít tři formy: 1) kolektivní (skupinové), uskutečňované v rámci duchovních rad; 2) rozhodnutí jmenovaných jednotlivců, takováto rozhodnutí mají spíše povahu „pomocného“ rozhodnutí, než že by jim příslušela funkce výkonné moci.

⁵⁶ 'Abdu'l-Bahá uvádí: „...true consultation is spiritual conference in the attitude and atmosphere of love. Members must love each other in the spirit of fellowship in order that good results may be forthcoming. Love and fellowship are the foundation.“, in: Kolstoe, *Consultation*, s. 35.

⁵⁷ „Both Bahá'u'lláh and the Center of the Covenant ('Abdu'l-Bahá) have often mentioned consultation in terms of illumination and the finding of the truth.“, in: Kolstoe, *Consultation*, s. 125.

⁵⁸ Kolstoe, *Consultation*, s. 126.

⁵⁹ Tamtéž, s. 30.

Jedná se v tomto ohledu o rozhodnutí vykonaná v rámci instituce zvané „Pomocný sbor poradců“;⁶⁰ 3) osobní rozhodnutí, které může vyplynout jen ze samotné diskuze nad texty Bahá'í víry, apod. Takové rozhodnutí nepostrádá prvek inspirace.

Žádoucí pro provozování konzultace je interakce, a to v duchu lásky a harmonie, jakkoli naivně může tento požadavek znít. Bahá'í věřící ho uplatňují na všech úrovních správního řádu. Tato nestrannost může, z mého pohledu, vést k jistému „zploštění“ vztahu v tom smyslu, že vztahy mezi věřícími se mohou převážně orientovat na formální stránku toho, co je žádoucí, co se po nich tzv. chce a co je s ohledem na zjevené texty žádoucí. Skutečnost nestrannosti jako jednoho z podstatných rysů Bahá'í konzultace má jistě celou řadu aspektů, a to v závislosti na konkrétním společenství, na jeho „zralosti“ a praxi, respektive na duševní a duchovní vyspělosti a na jisté míře technického zvládnutí celého konceptu Bahá'í konzultace, která je v prvé řadě živým, tedy neuzavřeným procesem.

Metoda konzultace je přirovnávána k procesu růstu, kdy analogií určitého nápadu je semeno, kterému je za vhodných podmínek umožněno růst. Jeho růst je determinován různými vlivy, což je přirovnáváno k názorové variabilitě těch, kteří konzultují, tedy těch, kteří se podílí na růstu. Celkově lze konstatovat, že Bahá'í správa, ale i vize náboženství jako jednoho těla, staví Bahá'í texty do souvislosti s fyziologickými procesy, jejichž správné fungování je determinováno správnou stravou, a to jak tou materiální, tak i duchovní. V tomto ohledu je třeba zmínit Bahá'í důraz na spolupráci a nutný vztah mezi náboženstvím a vědou, což 'Abdu'l-Bahá popisuje obrazem ptáka, který nemůže letět pouze s jedním křídlem.⁶¹ Výsledky vědy tedy nesmí být v protikladu s náboženstvím a naopak. Náboženství nesmí popírat vědu.⁶² Konzultace je nástrojem, díky němuž vzniká, obrazně řečeno, „tkanivo“⁶³ – síť vztahů, tedy Bahá'í společnost, její přesah, respektive „okraje tkaniva“ se neomezují jen na Bahá'í, ale zasahují i oblast nebahá'í vztahů. Bahá'í konzultace dává prostor k uvědomění si

⁶⁰ Tamtéž, s. 33.

⁶¹ „If religion were contrary to logical reason then it would cease to be a religion and be merely a tradition. Religion and science are the two wings upon which man's intelligence can soar into the heights, with which the human soul can progress. It is not possible to fly with one wing alone! Should a man try to fly with the wing of religion alone he would quickly fall into the quagmire of superstition, whilst on the other hand, with the wing of science alone he would also make no progress, but fall into the despairing slough of materialism.“ In: 'Abdu'l-Bahá, *Paris Talks: Fourth Principle-The Acceptance of the Relation between Religion and Science*, US Bahá'í Publishing Trust, (1972), s. 143 (cit. Februar 13, 2013). URL: <http://reference.bahai.org/en/t/ab/PT/pt-45.html>.

⁶² Viz 'Abdu'l-Bahá, *Pařížské Promluvy: 'Abdu'l-Baháhovy přednášky z roku 191*, s. 127–132.

⁶³ Kolstoe, *Consultation*, s. 81–93.

vlastní zodpovědnosti a k uplatnění toho, co nazýváme lidskou svobodou. Lidská svoboda však není svévolí, není vodítkem k anarchii, jak nakonec dokládá i disciplína vedení Bahá'í konzultace. Každý ze zúčastněných má být sice vyslechnut, neznamená to však, že by do procesu konzultování mohl svévolně zasahovat. Povinností každého, kdo chce projevit názor, je hájit pokyny toho, kdo konzultaci moderuje. V Bahá'í pojetí je lidská svoboda limitována, což se samozřejmě promítá i do procesu konzultace. Tyto limity byly vysloveny prostřednictvím těch, kteří mají dle Bahá'í roli Božích Manifestací. Jedná se např. o Mojžíše, který zprostředkoval Izraeli Dekalog, jehož obdobu lze nalézt v Kitáb-i-Aqdas, tedy v Nejsvětější knize Bahá'í víry. Pro Bahá'í věřící je směřodátné to, co zjevil Bahá'u'lláh, zejména Kitáb-i-Aqdas.

Aplikace v praxi s ohledem na Bahá'í společenství v Praze

Z Bahá'í hodnocení přínosu konzultace vyplývá, že přispívá k lepšímu porozumění problémů, k integraci společenství. Míra podílu na procesu vytváření „tkaniva“ zvaného Bahá'í společenství spočívá v „prohlubování – deepening, učení“.⁶⁴ Bahá'í věřící se setkávají nejenom u příležitosti řešení administrativních záležitostí, další příležitost k setkávání se odehrává u příležitosti náboženských svátků, k nimž patří např. narození Bába, Bahá'u'lláha apod. Významný je svátek 19. dne, který 'Abdu'l-Bahá srovnával s Večeří Páně.⁶⁵ Bahá'í společenství realizují také nejrůznější studijní kroužky nebo setkání, jakými jsou např. „Meditace pro potěchu duše“,⁶⁶ kterých se mohou zúčastnit i nebahá'í. Osobně jsem se zúčastnila několika setkání v Praze, ale i v Mnichově.⁶⁷ Průběh takovýchto setkání je v zásadě stejný. Setkání se zahájí představením zúčastněných, zpěvem nebo poslechem hudby, modlitbou, následuje čtení z Bahá'í Písem a poté se vede diskuze o přečtených textech. Na závěr se mohou zmínit různé nadcházející akce, které se nějakým způsobem týkají Bahá'í náboženství, ale není to pravidlem. Debata, jak jsem se sama přesvědčila, se může týkat problematiky jiných náboženství, nejrůznějších oborů, záleží v tomto ohledu na osobnosti diskutujícího.

---

⁶⁴ Tamtéž, s. 82.

⁶⁵ *Zásady Bahá'í správy*, s. 33.

⁶⁶ <http://praha.bahai.cz/meditace-pro-potechu-duse>.

⁶⁷ <http://muenchen.bahai.de/wo.php>.

Místní duchovní rady se pak obvykle setkávají jednou do měsíce, ale záleží na konkrétním společenství. Každé ze setkávání, ať už místní duchovní rady, nebo národní duchovní rady, má svůj řád, pevnou strukturu, která se zachovává.⁶⁸ Těchto setkání se mohou zúčastnit výhradně zvolení zástupci. Pro ilustraci uvádím strukturu setkání Místní duchovní rady (MDR) Bahá'í v Praze, která mi byla poskytnuta tajemníkem Místní duchovní rady v Praze. Při každém setkání se projednávají jednotlivé body agendy. K fixním bodům patří modlitba a bod, který se týká schválení zápisu z předchozí řádné schůzky Místní duchovní rady. Každé setkání moderuje jeden ze zvolených členů místní duchovní rady, přednost ve vedení – moderování má předseda nebo místopředseda rady. Setkání, které se uskutečnilo v červnu 2013 v Bahá'í centru v Praze, začalo modlitbami, následovalo schválení zápisu z předchozí řádné schůzky Místní duchovní rady. Už samotný proces schvalování nese rysy konzultace.

Konzultace se v zásadě projevuje a uplatňuje při všech bodech agendy, ale není to pravidlem, záleží na rozsahu a závažnosti jednotlivých bodů agendy. Po schválení následuje bod příchozí pošty, přehled aktivit společenství, popř. různé aktivity společenství. Na závěr se řeší příští schůzka společenství. Schválný zápis MDR se posílá Národní duchovní radě, která se zápisem MDR buď zabývá s větší pozorností (záleží na jednotlivých bodech agendy), anebo ho založí do k tomu určených složek. Rady jsou svým způsobem autonomní, ale NDR má právo zasáhnout do chodu místních rad, obdobně i Světový dům spravedlnosti má právo zasahovat do chodu NDR. Zasahování se týká administrativních věcí, nikoli složení rad.

Možnosti konfrontace Bahá'í metody konzultace na příkladu Küngova Světového étosu a správy v římskokatolické církvi

Bahá'í konzultace determinovaná vírou v jednotu Boha, proroků, lidstva, jejíž normou je slovo Boží zakotvené ve svatých textech světových náboženství, respektuje kategorii humana jako normu, jíž nelze nijak obcházet či umenšovat, stojí totiž v přímém a neoddělitelném vztahu s tím, co definuje Hans Küng v projektu Světový étos jako humanum zdůvodněně v divinum.⁶⁹

Küngův postoj ke křesťanství ve vztahu k ostatním náboženstvím je určován jeho pochopením svobody a pravdy. Oba dva výrazy spolu sou-

⁶⁸ Viz „Zasadanie miestnej rady“, in: *Zásady Bahá'í správy*, s. 67–68.

⁶⁹ Küng, H. *Světový étos: projekt*, s. 90.

visí a jsou organickou součástí náboženství. Svobodní nejsme od závazků, ale naopak jsme svobodní k nové zodpovědnosti,⁷⁰ čímž Küng mluví „planetární zodpovědnost“, v jejímž hledáčku je vždy člověk jakožto cíl i kritérium, jak uvádí ve „Světovém étosu. Projekt“.⁷¹ Küng ovšem neztrácí ze zřetele esenciální zodpovědnost, kterou je zodpovědnost vůči Bohu jakožto nejvyšší „Pravdě“. V článku nazvaném „Zu einer ökumenischen Theologie der Religionen“ Küng zdůrazňuje plodnou praxi mezináboženského dialogu, která neruší pravdu své vlastní víry, ale obohacuje ji a přispívá k produktivní koexistenci⁷² křesťanství a světových náboženství, neboť je nesena uznáním jejich relační povahy. Küng žádá větší vůli k syntetickému přístupu v mezináboženském dialogu, přičemž nepodporuje synkretismus, ale ekumenismus, a to takový, který od původního ekumenismu „ad intra“ přechází k ekumenismu „ad extra“. Küng takovýto ekumenismus „ad extra“ čili ekumenismus světových náboženství chápe jako nutné doplnění křesťanství. Jeho úsilí o nadkonfesijní porozumění mezi jednotlivými náboženstvími potvrzuje neustálým prosazováním větší svobody, sebekritiky a pravdivosti v teologii, která je otevřená dialogu s ostatními nekřesťanskými náboženstvími. V knize „Světový étos. Projekt“ razí heslo „kreativně konkrétní mírové teologie“⁷³ založené na ochotě k transformaci vlastního náboženského přesvědčení a k spolupráci s jinak smýšlejícími představiteli náboženských tradic. Z Küngova pochopení nutnosti mezináboženského dialogu vyplývá, že ani křesťanství nemá monopol na pravdu, že i křesťanství je stále na cestě k „Pravdě“, této Pravdy však nedocílí samo o sobě – izolovaně, bez ohledu na bližní ve víře i v nevíře. Postupně dochází k posunu v tázání tím, že křesťanství a jiná náboženství posuzuje i z jiného hlediska, nejenom tedy z hlediska jejich pravdivosti, ale z hlediska jejich funkčnosti ve vztahu ke světovému míru. Je si totiž vědom toho, jak moc v dějinách lidstva podněcovala otázka po pravdivosti toho či onoho náboženství k válkám a nekonečným sporům. V „Theologie im Aufbruch“ formuluje klíčové teze, které později předloží i v Projektu světový étos: „Kein Frieden unter den Völkern dieser Welt ohne einen Frieden unter den Weltreligionen! Kein Frieden unter den Weltreligionen ohne einen Frieden unter den christlichen Kirchen.“⁷⁴ Ve „Světovém étosu. Projekt“ znovu přerýkává ústřední intenci týkající se duchovní, mravní a náboženské obnovy, která

⁷⁰ Küng, H. *Theologie im Aufbruch*, s. 285.

⁷¹ Küng, *Světový étos: projekt*, s. 37–39.

⁷² Küng, H. „Zu einer ökumenischen Theologie der Religionen“, in: *Concilium*. Internationale Zeitschrift für Theologie, 1986/22, Heft 1, s. 77.

⁷³ Küng, *Světový étos: projekt*, s. 121.

⁷⁴ Küng, *Theologie im Aufbruch*, s. 274.

se programově týká trojího: „Není přežití bez světového étosu. Není světový mír bez míru mezi náboženstvími. Není mír mezi náboženstvími bez mezináboženského dialogu.“⁷⁵

Hans Küng dokládá možnost procesů interakcí jak mezi křesťanskými konfesemi, tak mezi křesťanstvím a světovými náboženstvími, a to za předpokladu ochoty ke změně smýšlení,⁷⁶ změně motivace, s níž každý ze zúčastněných partnerů do diskuze vstupuje, ochotu učit se vidět „jinak“ nejenom prizmatem vlastní konfese či náboženské příslušnosti. Vzájemná sebekritika nesoucí s sebou jistou míru ohrožení je svým způsobem obohacujícím zdrojem, je zdrojem kolektivního učení se. Právě výraz „kolektivní učení“ („kollektives Lernen“)⁷⁷ je jedním z aspektů Bahá'í konzultace, ale i étosu, třebaže ne pod stejným označením. Kolektivní učení se ve smyslu obohacování se, rozšiřování vlastního zorného pole předpokládá ochotu nechat se obohacovat, nebát se nechat zasáhnout své vlastní myšlenkové a názorové pole někdy zcela odlišnými vlivy. Taková ochota je možná při vědomí jednoho společného zdroje (Bůh, Absolutno, Divinum) či jednotlicích etických standardů jakožto imperativů lidskosti, které jsou společné všem velkým světovým náboženstvím,⁷⁸ což připomíná Hans Küng zejména v „Prohlášení ke světovému étosu“.

Konzultace jako nástroj k hledání řešení, k nalézání pravdy nepředpokládá finalitu nalezeného a následně stanoveného. Obdobně ani projekt Světový étos nepředstavuje konečný koncept či řešení.⁷⁹

Specifičnost Bahá'í konzultace se ozřejmuje při srovnání tohoto teologicko-správního nástroje s postupy, které uplatňují křesťanské církve, konkrétně církev katolická, na jejíž pochybnou, tedy nikoli neomylnou, správní strukturu a v ní realizovanou dělbu moci poukázal vedle Congara či Schillebeeckxe Hans Küng při vymezení rozdílu mezi petrskou službou (orientovanou na Bibli) a papežstvím (orientovaným na dogma). Küngovy

⁷⁵ Küng, *Světový étos: projekt*, s. 5.

⁷⁶ Küng, Hans, „Zu Individualismus und Gesellschaftskonsens in der Moderne: Interkulturelle Überlegungen“, in: *Jahrbuch für Psychotherapie, Philosophie und Kultur. 5/Religion und Modernität*, Rolf Kühn – Jann E. Schlimme – Karl Heinz Witte (Hg.), Freiburg im Breisgau: Karl Alber, 2010. Küng – Kuschel, *Prohlášení ke světovému étosu. Deklarace Parlamentu světových náboženství*, s. 26–28.

⁷⁷ Viz přednáška: Hübner, G., *Beratung zwischen Selbstverständnis und Missverständnis*. Dostupné z: <http://vimeo.com/57718484>.

⁷⁸ Küng, H., „Ethische Herausforderungen für die Gestaltung der Weltpolitik“, 117, in: Hans Küng – Dieter Senghaas (Hg.), *Friedenspolitik: ethische Grundlagen internationaler Beziehungen*, München: Piper, 2003.

⁷⁹ Srov. Küng, „Ethische Herausforderungen für die Gestaltung der Weltpolitik“, 118, in: Küng – Senghaas (Hg.), *Friedenspolitik: ethische Grundlagen internationaler Beziehungen*.

výtky zaměřené vůči organizační struktuře církve odhalují její deficity ve smyslu neochoty změnit nejenom formální charakter této monarchické struktury, ale i motivaci v jednání. Za hlavní obtíž pro znovusjednocení považuje Küng organizační strukturu církve⁸⁰ a přitakává tak reformačním snahám vzešlým z Lutherova podnětu, byť má vůči nim i své oprávněné výhrady. V první řadě je zájmem církevních struktur upevňování klerikalismu na úkor prvotní charismatické struktury církve,⁸¹ jejíž nejvyšší autoritou je Ježíš Kristus, nikoli „neomylná“ pravomoc papeže a římské kurie, již přísluší jak moc zákonodárná, tak správní i soudní.

Küng hodnotí biskupský úřad v kontextu křesťanské ekumeny a připomíná význam federativního principu prosazovaného zejména východními církvemi, ale i anglikánskými církvemi a některými církvemi luteránskými, které staví za vzor církevní decentralizace a uplatňování svobody a zodpovědnosti na všech stupních církevní správy – vedení, od biskupů, kněží až po laiky. V oblasti církevní správy Küng žádá uplatňování principu subsidiarity.⁸² Církevní správa postavená na principu subsidiarity představuje jisté nakročení ke konfesijní jednotě, která má splňovat, aby mohla být jednotou, dva zásadní principy jednoty: „die Bindung der Bischöfe an das Petrusamt und die Bindung der Bischöfe untereinander“;⁸³ takového principy pak odpovídají biblickému společenství (communio), jehož zdrojem je křesťanství a s ním spojená víra v jednoho Pána. Tato víra je společnou bází interkonfesijního společenství, ale také výrazem lásky k bližnímu a tím i naplňováním Ježíšova požadavku. Küngovo hledání společného se zde odehrává na úrovni vnitrocírkevního budování „koinonia“, které později rozšířil na úroveň interkonfesijního vědomí jednoty, které však neznamená uniformitu, ale právě jednotu v mnohosti, a sice v mnohosti konfesí („... das ist Einheit in der Mannigfaltigkeit, Einheit in der Vielfalt der Riten, Sprachen, Gebräuchen, des Denkens, Handelns und Betens.“)⁸⁴ Vzájemnost na úrovni církevní správy může podnítit vzájemnost a solidaritu mezi křesťany, laiky, jak se Küng domnívá. Küng oceňuje úsilí papeže Jana XXIII. a intence II. vatikánského koncilu, který byl díky papeži Janovi XXIII. velkou nadějí v překonání středověkého protireformačního a protimodernistického paradigmatu, znamenal „epochální a neodvolatelný mezník“⁸⁵ v dějinách katolické církve. Jan XXIII. totiž během svého krátkého (pěti-

⁸⁰ Küng, Hans, *Konzil und Wiedervereinigung: Erneuerung als Ruf in die Einheit*, Wien: Herder, 1960, s. 161.

⁸¹ Küng, Hans, *Die Kirche*, Freiburg im Breisgau: Herder, 1967, s. 215.

⁸² Küng, *Konzil und Wiedervereinigung*, s. 202.

⁸³ Tamtéž, s. 213.

⁸⁴ Tamtéž, s. 235.

⁸⁵ Küng Hans, *Malé dějiny katolické církve*, Brno: Barrister a Principal, 2005 s. 123.

letého) pontifikátu dokázal to, co se církvi ve věci obnovy nedařilo několika staletí (minimálně od 11. stol).⁸⁶ Papež otevřel cestu k žádoucí obnově („aggiornamento“). Byl papežem dialogu, čehož si Küng nesmírně cení, neboť i jeho teologie má základ v dialogu, nikoli monologu.

Küng poukazuje na novozákonní užití výrazu církve v plurálu, jedná se spíše o místní církve než o jednu jedinou centrální církev. „Die Gemeinden an den verschiedenen Orten werden im Neuen Testament nacheinander und nebeneinander mit dem eigenen und gleichen Namen Ekklesia bezeichnet, wobei Singular und Plural promiscue gebraucht werden.“⁸⁷ Ačkoli není v Novém zákoně teologicky, ani právně objasněn vztah mezi místní a „Gesamtkirche“, je zřejmé, že všechny zde zmíněné církve čerpají svou existenci od jednoho „Otce“ a „Pána“, a sice z jeho milosti, že jsou ožívány Duchem svatým. Všechny zde zmíněné církve nevytvářejí církevní organizaci, ale jsou vnitřně sjednoceny v Duchu svatém, a tím tvoří jednu církev. Tuto jednotu nevyklučuje místní rozrůzněnost. Existuje totiž jen jedna Boží církev, tak jak o ní svědčí společenství věřících v Korintu, v Efesu, v Tessalonice apod. Církve, ať už se o ní mluví v singularu či v plurálu, platí jako „convocatio Dei, congregatio fidelium“. Církve jako Bohem povolané společenství není statickou institucí, ale dynamickou veličinou, která je čímsi předběžným, provizorním právě proto, že žije v očekávání Božího království zvěstovaného Ježíšem Kristem, který je její „hlavou“, nedílnou součástí, bez níž by církev byla zmrzačeným tělem bez života.

Výstižně formuloval problematiku jednoty církve J. B. Souček vymezením trajektorie života církve od jejích počátků jakožto „charismatického organismu“⁸⁸ přes jeho specifikaci prostřednictvím dílčích sborů (odnoží či filiálek) a ohrožení jednoty církve v podobě napětí mezi jeruzalémským partikularismem, vázaným na židovství, a pavlovským universalismem.⁸⁹ Souček upozorňuje na vážné ohrožení jednoty církve nikoli v podobě vzájemně zápasících odchylných názorů (Pavel a Jeruzalém), za vážné ohrožení považuje Souček vzájemnou odcizenost postrádající polemický ráz. Domnívám se, že Součkovu hodnocení se netýká jen napětí mezi církvemi, ale má svou platnost na poli mezináboženského dialogu, v němž nejde jen

⁸⁶ Küng vymezuje období od 11. stol. jako dobu, kdy vešla v platnost představa církve jakožto „nadpřirozeného římského impéria, v jehož čele stojí absolutní neomezený vládce papež, po kterém následuje aristokracie, složená z biskupů a kněží, a nakonec stojí zcela pasivní poddaný lid, tj. věřící“, s 124 in: *Malé dějiny katolické církve*.

⁸⁷ Küng, *Die Kirche*, s. 106.

⁸⁸ Souček, J. B., *Slovo-Člověk-Svět. Osm statí z díla novozákonníka fakulty Komenského*, vybral a k tisku připravil Luděk Brož, Praha: Kalich, 1982, s. 36.

⁸⁹ Tamtéž, s. 37–38.

o „trpění“ odlišného názoru, ale o skutečné zapracování daného názoru, postoje do vlastního myšlenkového vzorce, a to i s vědomím nebezpeční narušení či přeformulování vlastního myšlenkového vzorce. V případě překonání strachu, pocitu ohrožení z „jiného“ a připuštění určité konverze lze zažívat a realizovat dialog či konzultaci vykazující rysy kreativity a potenciálních řešení.

Facit

Bahá'í náboženství nabízí zajímavý a inspirativní přístup k dělbě moci, která je podpořena nástrojem zvaným konzultace, jejíž prvky jsou v zásadě přenosné i do sféry nebahá'í vztahů a společenství. Za přínosný považují aspekt vyvarování se zneužití moci. Zneužití moci je vyloučeno tím, že moc není soustředěna do rukou jednotlivce, její konkrétní podobu definuje teprve zvolená devítičlenná skupina zvolených zástupců duchovních rad. Role zvolených zástupců má služebný charakter, což se promítá do celkové struktury Bahá'í správy, kterou lze přirovnat k tomu, co Hans Küng nazývá charismaticko-diakonickou strukturou církve a odkazuje přitom např. na 1 Kor 12,7 nebo na 1P 4,10.⁹⁰ Z hlediska Bahá'í věřících je Bahá'í konzultace motivována bohoslužebně, nikoli mocensky, odehrává se v intencích bohoslužby a společného dobra za užití principů lidskosti. Lze shrnout, že Bahá'í konzultace staví na principech lidskosti zdůvodněných v Božím zjevení, konkrétně v Bahá'í zjevených textech, v nichž se však odráží zřetelný odkaz na předchozí Boží zjevení zaznamenaná ve světových náboženstvích světa, zejména v židovství, křesťanství a v islámu. Nezanedbatelný je v rámci Bahá'í konzultace aspekt víry, který takovýto přístup silně determinuje a jeho absence by mohla samotný proces konzultace deformovat, a oslabovat tak jeho efektivitu.

Domnívám se, že zvláště 1 Kor 12,12–26 vypovídá o dělbě moci ve společenství v podobném duchu jako 'Abdu'l-Bahá, když přirovnává lidské společenství k lidskému tělu, v němž má každá část svou nezaměnitelnou funkci. Jedině v součinnosti všech částí lidského těla může člověk optimálně fungovat, respektive žít. Toto je jen obrazným vyjádřením toho, jak nezbytná je konzultace pro optimální fungování lidské společnosti, a to při zachování a respektování svobody a práv každého jednotlivce na vyjádření názoru.

Konzultace je pak prostředkem k tomu, jak dosáhnout konsensu v záležitostech Bahá'í správy, ale v zásadě je konzultace takovým nástrojem,

---

⁹⁰ Küng, *Die Kirche*, s. 465.

který je doporučeníhodný v jakékoli sféře života Bahá'í věřících. Metoda konzultace souvisí v jistém smyslu i se snahou o komunikaci Bahá'í institucí, společenství či jednotlivců s nebahá'í sférou.

V Bahá'í správě se konzultace osvědčuje jako jeden z aspektů toho, co lze nazvat principem subsidiarity, všechny složky Bahá'í správy plní svou nenahraditelnou, samosprávnou funkci a jsou na sobě závislé. Členové těchto složek mají svaté právo i povinnost konzultovat předdeslané problémy, přičemž žádný z konzultujících jednotlivců nemá rozhodující právo. Výsledek konzultace je ryze společným nálezem řešení (pravdy). Princip konzultace realizovaný v rámci Bahá'í správy je pak dle Bahá'í víry přenosný na celosvětovou úroveň za předpokladu vůle k vytváření a udržování světové federace států. Shoghi Effendi mluví o Společenství národů,⁹¹ které však předpokládá myšlení v intencích světoobčanství, nikoli v souřadnicích ryzího nacionalismu. Víze jednoty lidského rodu, o níž Shoghi Effendi pojednává s odvoláním na Bahá'u'lláhovy a 'Abdu'l-Baháhoovy texty, „předpokládá založení celosvětového společenství národů, ve kterém jsou všechny národy, rasy, vyznání a třídy těsně a trvale sjednoceny, ve kterém je autonomie jeho členských států a osobní svoboda a iniciativa jednotlivců, kteří je tvoří, jednoznačně a úplně zaručena.“⁹² Shoghi Effendi rozvíjí myšlenku světového federálního systému, v rámci něhož bude ustanoven světový zákonodárný orgán, světový tribunál, světové písmo, jednotný a univerzální systém měn, měř a vah atd. Věda a náboženství jakožto „dvě nejmocnější síly v lidském životě“⁹³ budou uvedeny díky spolupráci do souladu.

Bahá'í náboženství je otevřeným náboženstvím, to znamená, že se sice vymezuje vůči jinak smýšlejícím, ale jeho specifická nemá nic společného s izolací, s tendencí k vyloučení sebe sama nebo jinak smýšlejících z celého komplexu zvaného lidská společnost. Bahá'í metoda konzultace tak nachází své opodstatnění i v mezináboženském dialogu, ale i v dialogu mezi náboženstvím a vědou. Oba dva zmíněné aspekty mají nakonec svou oporu v autoritativních textech Bahá'í náboženství. „Ó lidé Bahá! Stýkejte se se všemi lidmi v duchu přátelství a družnosti.“⁹⁴

Je otázkou, do jaké míry se z dlouhodobého hlediska bude Bahá'í náboženství dařit udržet jeho institucionální založení v úrovni uplatňování principů kolegiality a konzultace při zachování hesla „jednota v různosti,

⁹¹ Shoghi Effendi, *Bahá'u'lláhův světový řád*, s. 240–245.

⁹² Tamtéž, s. 241.

⁹³ Tamtéž, s. 242.

⁹⁴ *Bahá'u'lláhovy vybrané spisy*, připravil Shoghi Effendi, Mladá Boleslav: Bahá'í, spol. s r.o., 1994, s. 161.

nikoli uniformita“ namísto prosazování osobních či stranických preferencí vedoucích k monopolizování pravdy v podobě dogmat. Je totiž jistým údělem každého náboženství, které je ze své podstaty ambivalentní veličinou,⁹⁵ takové utváření identity, které využívá mocenských postupů a metod při upevňování vlastního institucionálního vymezení se vůči jiným institucím, ať už náboženského, či nenáboženského charakteru. Proces utváření identity je vždy vymežováním se vůči „jinému“ – „cizímu“.⁹⁶ Bahá'í náboženství je náboženstvím rovněž v institucionálním smyslu a jako takové se vymezuje, nikoli však vyčleňuje nebo izoluje od jinak smýšlejících náboženských institucí.

Literatura:

- 'ABDU'L-BAHÁ, *Pařížské Promluvy, 'Abdu'l-Baháhovy přednášky z roku 1911*, Praha: Bahá'í nakl., 2011
- BAHÁ'U'LLÁH, *Das Tabernakel der Einheit, Bahá'u'lláhs Antwortschreiben an Mánikchí Sáhíb und andere Schriften*, Hofheim: Bahá'í Verlag, 2012
- Bahá'u'lláhovy Desky zjevené po Kitáb-i-Aqdas*, Mladá Boleslav: Bahá'í nakl., 2001
- BAHÁ'U'LLÁH, *Die Verkündigung Bahá'u'lláhs: an die Könige und Herrscher der Welt*, Frankfurt am Main: Bahá'í Verlag, 1967
- BAHÁ'U'LLÁH, *Kitáb-i-Aqdas* (Najsvětější kniha), Trenčín: Svetlana, 2004
- Bahá'u'lláhovy Vybrané spisy*, připravil Shoghi Effendi, Mladá Boleslav: Bahá'í, spol. s r.o., 1994
- Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona*, podle ekumenického vydání z r. 1985, Biblická společnost v ČSR 1990
- BUCK, Christopher, „Bahá'u'lláh as Zoroastrian Saviour“, in: <http://bahai-library.com/series/BSR> *Bahá'í Studies Review* 8, s. 14–33, London: Association for Baha'i Studies English-Speaking Europe, 1998
- KOLSTOE, J. E., *Consultation: a Universal Lamp of Guidance*, Oxford: George Ronald, 1985
- KÜNG, Hans, *Die Kirche*, Freiburg im Breisgau: Herder, 1967
- Küng, Hans, *Konzil und Wiedervereinigung: Erneuerung als Ruf in die Einheit*, Wien: Herder, 1960
- KÜNG, Hans, *Malé dějiny katolické církve*, Brno: Barrister a Principal, 2005
- KÜNG, Hans – KUSCHEL, Karl-Josef, *Prohlášení ke světovému étosu: deklarace Parlamentu světových náboženství*, Brno: CDK, 1997

⁹⁵ *Religion – Segen oder Fluch der Menschheit?*, vydal Michael von Brück, Frankfurt am Main – Leipzig: Verlag der Weltreligionen, 2008, s. 17.

⁹⁶ Tamtéž, s. 140–143.

- KÜNG, H., *Světový étos: projekt*, Zlín: Archa, 1992
- KÜNG, H., *Theologie im Aufbruch: eine ökumenische Grundlegung*, München: R. Piper, 1987
- KUSCHEL, Karl-Josef – MICKSH, Jürgen, *Abrahamische Ökumene: Dialog und Kooperation*, Frankfurt am Main: Lembeck, 2011
- McMULLEN, Michael, „The Religious Construction of a Global Identity. An Ethnographic Look at the Atlanta Bahá'í Community“, in: BECKER, Penny E. – EISLAND, Nancy L. (eds.), *Contemporary American Religion: an Ethnographic Reader*, Altamira Press 1997
- SCHAEFER, Udo, *Der Bahá'í in der modernen Welt: Strukturen eines neuen Glaubens*, Hofheim-Langenhain: Bahá'í-Verlag, 1978
- SCHAEFER, Udo, *Grundlagen der Gemeindeordnung der Bahá'í*, Hofheim: Bahá'í-Verlag, 2003
- SCHAEFER, Udo, *Heilsgeschichte und Paradigmenwechsel: zwei Beiträge zur Bahá'í-Theologie*, Hofheim: Bahá'í-Verlag, 2002
- SHOGHI, Effendi, *Bahá'u'lláhův světový řád*, Praha: Bahá'í nakl., 2008
- SOUČEK, J. B., *Slovo-Člověk-Svět. Osm statí z díla novozákonníka fakulty Komenského*, vybral a k tisku připravil Luděk Brož, Praha: Kalich, 1982.
- TAHERZADEH, Adib, *The Revelation of Bahá'u'lláh*, Oxford: Ronald, 1974
- TOWFIGH, Emanuel, *Vahid, Die rechtliche Verfassung von Religionsgemeinschaften: eine Untersuchung am Beispiel der Bahá'í*, Tübingen: Mohr Siebeck, 2006
- MISSAGHIAN-MOGHADDAM, Fiona, *Die Verbindlichkeitsbegründung der Bahá'í-Ethik. Ihr theologischer Hintergrund im Schrifttum Bahá'u'lláhs unter besonderer Berücksichtigung des Kitáb-i-Aqdas*, Frankfurt am Main: Peter Lang, 2000
- PARTRIDGE, Christopher (ed.), *Encyclopedia of new religions: new religious movements, sects and alternative spiritualities*, Lion 2004
- Religion – Segen oder Fluch der Menschheit?*, vydal Michael von Brück, Frankfurt am Main – Leipzig: Verlag der Weltreligionen, 2008
- Universal House of Justice 28. 12. 2010*, vydala Národní duchovní rada Bahá'í České republiky, března 2011
- Zásady Bahá'í správy*, Mladá Boleslav: Bahá'í nakl., 1998
- Zeit für Geist. Gedanken für eine friedliche Welt*, Nr 2/ August 2006; Luxemburg: Bahá'í – Arbeitgruppe „Gedanken für eine friedliche Welt.“

Sborníky a periodika:

Concilium. Internationale Zeitschrift für Theologie, 1986, roč. 22, Heft 1,
s. 76–80

Elektronické zdroje:

<http://www.bahai.us/news/bahai-statistics/>

<http://reference.bahai.org/en/>

www.erfan.cz

http://bahai-library.com/buck_bahauallah_zoroastrian_saviour

<http://praha.bahai.cz/meditace-pro-potechu-duse>

<http://muenchen.bahai.de/wo.php>

<http://vimeo.com/57718484>